

גיליון 15 שנה א ה'תשע"ט

פרשת בשלה

כלי מלחמה של ישראל

ויהי בשלה פרעה את העם' [שמות יג, יז]

אחר כך נאמר 'פן ינחם העם', ויסב אלהים את העם', [פסוק יח] ואחר כך נאמר 'וחמושים עלו בני ישראל', ויש להתבונן מדוע קראם ג' פעמים בשם 'העם', ופעם אחת בשם 'בני ישראל' אצל 'וחמושים' דהיינו כלי זיין, ודווקא כאשר הם 'בני ישראל' אינם צריכים לכלי זיין, ומדוע דווקא שם נאמר לשון 'בני ישראל'.

ואמרו רבותינו ז"ל [ילקוט רמז רכז] 'וחמושים עלו' – אין חמושים אלא מזויינים בחמשה כלי זיין, ולכאורה קשה מאד וכי מלחמתן של ישראל תלויה בכלי זיין, הרי אין כוחם אלא על ידי כך שהקב"ה מגן בעדם, והתורה והתפילה הם הכלי זיין של בני ישראל. ומה תפארת לישראל שעלו עם 'חמשה כלי זיין'. ועוד יש להתבונן מנינא למה לי, וכי קרה בדרך נס שכל אחד ואחד מישראל עלה בדיוק עם חמשה כלי זיין, ועוד, וכי מלומדי מלחמה היו בני ישראל, הרי עד עתה היו משועבדים בחומר ובלבנים.

אלא מבאר רבנו ז"ע, שהתורה מלמדת שלא היה לבני ישראל כלל כלי זיין, כי אם חמשה חומשי תורה המחולקים לשבעה ספרים [עיי' שבת קטז:], וזהו שנאמר 'וחמושים היינו מזויינים' הכל רמז לתורה. ונקט בדווקא לשון 'וחמושים' ולשון 'מזויינים' כי שמות אלו שמות כלי מלחמה, והתורה היא כלי מלחמתן של בני ישראל.

והנה ידוע שלא היו ראויים בני ישראל לקבל את התורה כי אם אחר שעברו בים סוף, והלכו דרך המדבר, כי בים סוף הגיעו לאמונה שלמה בה' ובנבואת משה עבדו, וקודם שהגיעו לידי אמונה זו בשלמות בוודאי לא היו ראויים לקבל את התורה, אך גם לאחר שהגיעו למדרגה שלמה באמונה, היו צריכים לעבור דרך המדבר על מנת שילמדו את דרך התורה [אבות פרק ו, ד] 'פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה', כלומר ללמוד את מידת ההסתפקות, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל [מכילתא מס' דויהי בפתיחתא] 'לא ניתנה תורה כי אם לאוכלי המן'. ועל כן קודם שקיבלו בני ישראל את התורה היו בכלל שאר העם, ולא נבדלו לגמרי משאר אומות העולם, ועל כן לא נקראו בשם 'בני ישראל' כי אם על ידי קבלת התורה, ואז הבדילים הקדוש ברוך הוא מכל העמים להיות לו לעם סגולה.

ולפי זה מבוארים הפסוקים באר היטב. ויהי בשלה פרעה את העם' – בשעת שלוח עדיין היו נקראים בשם 'עם', כי הרי לא היו מוכנים עדיין לקבלת התורה, ועל כן 'לא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים' – למרות שקרוב הוא, 'כי אמר אלהים פן ינחם העם בראותם מלחמה' – לפי שהיו עדיין בכלל יתר עמי הארץ, וכאשר יראו מלחמה בהכרח שישוּבו למצרים, ועל כן 'ויסב אלהים את העם דרך המדבר', שהרי על ידי המדבר שראו בו הניסים הגדולים יקנו אמונה שלמה ואז יהיו מוכנים לקבלת התורה. ומשעה שהיו מוכנים לקבלת התורה כבר נקראו בשם 'בני ישראל', ועל כן אמרה תורה 'וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים'. [ועיי' עוד בדברי רבנו ז"ע שם באופן אחר]

ולפי זה מבאר רבנו ז"ע את הפסוק [שמות יג, יט] 'ויקה משה את עצמות יוסף עמו', אמרו רבותינו ז"ל [ילקוט רמז רכז] 'שהיו מהלכין במדבר שני ארונות, ארון השכינה וארוננו של יוסף, והיו האומות שואלים מה טיבו של ארוננו של מת עם ארון חי העולמים, והשיבו להם קיים זה מה שכתוב בזה, שיוסף קיים כל עשרת הדברות וכו', וזהו כלי זיין שהיו עם עם ישראל בצאתם ממצרים. ולכאורה הרי ארון הברית היה רק אחרי מתן תורה, ומה היה קודם לכן, כיצד היו חמושים, אלא מבואר 'ויקה משה את עצמות יוסף עמו' כי ארוננו של יוסף היה דומה כאילו חקוקים בו עשרת הדברות.

ועוד מבאר רבנו ז"ע שלפי שראה משה רבנו שהקדוש ברוך הוא מסובב את עם ישראל דרך המדבר, וחשב משה שמא יעכב עליהם הים, ואז יקרע בזכותו של יוסף כמו שלמדו רבותינו ז"ל [תנחומא נשא ל] מן הפסוק 'הים ראה וינס', 'מה ראה, עצמותיו של יוסף שנאמר בו [בראשית לט, יב] 'וינס ויצא החוצה'. ועיי' בדברי רבנו ז"ע ב'כלי יקר' [שם] שביאר טעם מנוסת הים מפני ארוננו של יוסף, משום שהיה יוסף גדור מן הערווה, וכיון ונס מפני אשת אדוניו, על כן ראוי שלא ישטפו מי הים ארוננו של יוסף, ואגב כך ניצלו כל נושאי ארוננו וכל ישראל אשר הלכו אחר ארוננו, ונטבעו מצרים שטופי הזימה. [ועיי' שם טעם נוסף]

ועיי' עוד בדברי רבנו ז"ע ב'עיר גיבורים' [פרשת בשלה] שהים למד קל וחומר מנהר הנילוס, שהרי אמרו רבותינו ז"ל שכתב משה עלי שור עלי שור, ומיד הציף הנהר למעלה את ארוננו של יוסף, והוא בעבור השם שהשליך משה ליאור, וזה ראה הים, ראה את מטהו של יוסף שהיה חקוק בו אותו השם. והוא מבואר למבין.

ועיי' בדברי רבנו ז"ע ב'שפתי דעת' [מאמר קה] על הא דאמרו רבותינו ז"ל במעשה דרבי פנחס בן יאיר, שאמר אל גינאי נהרא, חלוק לי מימך וכו', ומסיק שנחלק לו הנהר מפני שהלך למצות פדיון שבויים. ולכאורה מנין ידע רבי פנחס בן יאיר שכוחו גדול לגזור על המים שיתחלקו לג' אנשים, ההוא דדרי חיטיא, ולהוא טייעא. ונראה שלמד זאת מן 'ויבקעו המים' ואמרו רבותינו ז"ל שנבקעו כל המימות שבעולם, ולכאורה מדוע בקע הקדוש ברוך הוא את כל המימות שבעולם, אלא וודאי כדי להחזיק את ישראל בכל המימות שבעולם שידם בכל המים והנהרות לגזור עליהם אומר ודברים, אך תנאי התנה הקדוש ברוך הוא שיהיה כדוגמת בני ישראל בקריעת ים סוף, שהיו עסוקים במצות פדיון שבויים כי ישראל יצאו מן השבי, ומשום הכי נקרע הים, וכך גם לדורות בעת שיהיו עסוקים במצות פדיון שבויים יקרעו להם המים בפניהם.

יצירה בכח רוחני

'ויבאו מרתה' [שמות טו, כג]

הקרה הקדוש ברוך הוא לפניהם ענין מי מרה, לחזור ולעשות בהם ניסיון האם ראויים הם לקבל את התורה, כי התורה תחילתה מרה, ונקראת 'תושיה' [ישעיה כח, כט] ואמרו רבותינו ז"ל [סנהדרין כח:] 'שמתשת כוחו של אדם'. ורבותינו ז"ל [דברים רבה ו, ג] אמרו 'למה נמשלה התורה לזית, מה זית תחילתו מר וסופו מתוק, אף דברי תורה כן'.

כי חולי הנפש כמו חולי הגוף, ובחולי הגוף דרך העולם להתרפאות על ידי עשבים מרים, ואם אין החולה מאמין לרופא, הרי שלא יטול את התרופה המרה, כך בחולי הנפש שהיו חולים בני ישראל על ידי קניית אמונות טפילות ממצרים, רצה הקדוש ברוך הוא לרפאותם על ידי קבלת התורה שנמשלה לזית כי ראשיתה מר וסופה מתוק.

ויש לחוש שמא יאמרו בני ישראל כיצד ניתן לרפאות דבר מר בדבר מר, על כן הביאם הקדוש ברוך הוא לניסיון 'מרה' שנמתקו על המים המרים על ידי העץ המר, ובזה ניסה אותם הקדוש ברוך הוא אם יאמינו שבכח רוחני עשה כן משה רבנו, אז יאמינו שעל ידי התורה שבתחילתה מרה ניתן למתק מרירות נפשם.

ועל ידי כך שהאמינו בני ישראל במשה שעשה זאת על ידי כח רוחני, נתן להם הקדוש ברוך הוא מקצת מצות, שבת, פרה אדומה, ודינין, וכיבוד אב ואם. [עין רש"י סנהדרין נז:] כי על ידי האמונה בנס זה, יאמינו גם בחידוש העולם, ושבת הוא אות חידוש העולם, כי הרי ליקח מר וליתן מר הרי הוא כמעט כיצירה חדשה, ואם משה רבנו בכח רוחני יכול ליצור יצירה שכזו, בוודאי הקדוש ברוך הוא בכוחו יכול ליצור יש מאין, ואם כן יאמינו בכך שכל העולם הזה הוא חידוש שיצר הבורא, והעדות לכך היא שמירת שבת, ומפני כן מסר להם מצות שבת במרה.

וכיבוד אב ואם דומה הוא למצות השבת, כי הרי שלושה שותפים באדם, הקדוש ברוך הוא ואביו ואמו [קידושין ל:] על כן ציוה יחד לכבד שלושתן, כי כבוד השבת הוא 'כבוד הקדוש ברוך הוא', כי על ידי האמונה בחידוש העולם, יאמין האדם שהקדוש ברוך הוא נפח נשמתו בתוכו, והוא ביסוס האמונה, ומפני כן זוכים שומרי השבת לנשמה יתירה בשבת.

ופרה אדומה נצטוו אף במרה, כי על ידי שהמתיק משה רבנו את המים המרים על ידי עץ מראה, לא ישאלו בני ישראל כיצד יתכן בפרה אדומה שמטמא הטהורים ומטהרת הטמאים, והרי זהו דבר והיפוכו, אבל אחר שראו שהמר ממתיק המר, הרי יוכלו להבין ענין דבר והיפוכו של מטמא הטהורים ומטהר הטמאים.

דרגת לעתיד לבוא

'אז ישיר משה את השירה הזאת' [שמות טו, א]

מה שנאמר 'השירה הזאת' בלשון נקבה, אמרו רבותינו ז"ל [שמות רבה כג, יא] 'שכל השירות שבעולם נאמרו בלשון נקבה לפי שיש צער אחריהן כנקיבות שיש להן צער לידה', ועוד שהנקבות נוטלות בעולם הזה רק 'עישור נכסים' [עין כתובות סח:], כך הנחיל הקדוש ברוך הוא לישראל שבעה אומות מתוך שבעים אומות העולם. אבל על העתיד כבר נאמר [תהילים צח, א] 'שירו לה' שיר חדש', כי אז יהיו כזכרים הללו שאין להם צער לידה, ואז ינחלו כל שבעים אומות העולם.

אך לכאורה היה יכול לומר 'אז ישיר משה ובני ישראל לה' ומדוע נאמר לשון 'השירה הזאת', מבאר רבנו ז"ע שזהו רמז למה שאמרו רבותינו ז"ל [מכילתא מס' דשירה ג] 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל', ועל פלא זה נאמר 'השירה הזאת', רצה לומר השירה של 'זאת' הנקבה, כי גם הנקבות אמרו 'זה אלי ואנוהו' ודבר זה פלא הוא שתהיה הנקבה כגבר, וזהו מעין דוגמא של עתיד לבוא.

ולפי זה מבוארים דברי רבותינו ז"ל [סנהדרין צא:] 'שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה', ולכאורה מדוע דווקא כאן נרמז ענין תחיית המתים, אלא שבזמן קריעת ים סוף היה מעין לעתיד לבוא שהיו הנקבות כזכרים, כי הרי לעולם הבא שאין בו גוף וחומר אין הבדל בין זכר לנקבה, כך בקריעת ים סוף לא היה הבדל בין זכר לנקבה.

ולפי זה מבאר רבנו ז"ע [לקמן טו, כא] מדוע נאמר 'ותען להם מרים' הרי היה צריך לומר 'ותען להן מרים', כי הרי לנשים דיברה, אלא מבואר דכך אמרה מרים לנשות ישראל, יש לנו עתה הזדמנות להדמות לגברים בדרגתנו הרוחנית, ובהשגת הנבואה, והייתה כמדוברת אל הגברים.

ולכאורה מדוע אמרו שירה, מבאר רבנו ז"ע דיש לאשה צער לידה, ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, על כן אמרו הנשים שירה.

מנהג רבנו ז"ע לפרשת בשלח

רבנו ז"ע ב'עוללות אפרים' [חלק ג, מאמר שפכ] כתב, נוהגים לאכול חטים בשבת פרשת בשלח, ודורשי רשומות אמרו שהוא ראשי תיבות של פרשת בשל"ח, ב'שבת שירה ל'אכול ח'טים, והוא משום שנאמר 'השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך', כי בזמן ששלח פרעה את העם נעשה שלום בגבול בית ישראל, ועל ידי זכו לקבלת התורה, שהוא חלב חטים. כמו שאמרו רבותינו ז"ל שנמשלה התורה לחטים. ועל כן נהגו לאכול חטים בשבת פרשת בשלח.